

Отже, всі компоненти процесу навчання взаємозумовлені та взаємозалежні, і зміна одного з компонентів передбачає зміну інших компонентів структури процесу навчання. Зміст навчання комунікативній компетентності майбутніх інженерів вимагає зміни операційно-діяльнісного компонента, що містить саме такі методи навчання, які найефективніше сприяють засвоєнню комунікативних знань, умінь і навичок. Таким чином, зміст навчання, спрямований на оволодіння комунікативною компетентністю майбутніх інженерів, передбачає знання щодо спілкування, вербальних і невербальних засобів комунікації, навичок слухання і вміння взаємодіяти з іншими людьми.

Висновки. Розробка педагогічної технології формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів та її етапів повинна ґрунтуватися та залежати від структурних елементів навчання, згідно з якими будується весь навчальний процес. Це забезпечить найбільш ефективні умови для оволодіння студентами комунікативними знаннями, вміннями й навичками.

Література

1. Педагогика : учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / [под ред. Ю.К. Бабанского]. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н.Є. Мойсеюк. – 5-е вид., доп. і перероб. – К., 2007. – 656 с.
3. Махмутов М.И. Педагогические технологи развития мышления / М.И. Махмутов, Г.И. Ибрагимов. – Казань, 1993. – 88 с.
4. Основы педагогики высшей школы : учеб. пособ. / Л.Л. Товажнянский [и др.]. – Харьков : НТУ “ХПИ”, 2005. – 600 с.
5. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Х. : Колегіум, 2005. – 224 с.
6. Педагогічні технології. Досвід. Практика : довідник статей / за ред. П.І. Матвієнко. – Полтава : ПОШОП, 1999. – 376 с.
7. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків : “ОВС”, 2002. – 400 с.

ВАСИЛЕНКО О.М.

СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблема освіти виходить на передній план у зв'язку зі становленням нового типу суспільних відносин – інформаційного суспільства.

Сучасний стан і рівень освіти в Україні є задовільним. Але процес глобалізації, прагнення України вступити до Європейського Союзу, невідповідність рівня суспільної свідомості рівню свідомості громадян розвинутих країн – все це спонукає до пошуків шляхів і засобів трансформації сучасної освіти, з метою розбудови громадського суспільства, що відповідає вимогам нашої Конституції [5].

Освіта в Україні сьогодні має ґрунтуватися не тільки на традиційних (знання, вміння, навички), а й на нових, інноваційних засадах, запропонованих ЮНЕСКО (“вчитися знати, вчитися робити, вчитися бути, вчитися співіснувати”) [6].

У зв'язку з прогресивним розвитком суспільства, застосуванням новітніх технологій та засобів розбудови господарства нашої країни перед закладами освіти дедалі гостріше постає проблема підготовки фахівців з підвищеним рівнем креативності, тобто здатності до творчості. В Програмі розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки записано, що серед її основних завдань: формування творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її потреб, інтересів, здібностей і бажань.

Особливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють педагоги: вихователі, вчителі, викладачі педагогічних ВНЗ.

Підвищення рівня якості та змісту освіти, зокрема вищої, на наш погляд, відбувається за рахунок приєднання України до Болонського процесу. Саме рейтингова система оцінювання діяльності студентів, викладачів і взагалі вищих навчальних закладів інформуватиме суспільство про стан вищої освіти, динаміку розвитку вищих навчальних закладів. Це, в свою чергу, стане важливим кроком на шляху реалізації стратегічного курсу України до Європейського Союзу.

Завдання педагога вищої школи полягає в озброєнні майбутніх фахівців методологічними основами професійної діяльності; у прищепленні їм навичок системного мислення та інноваційної спрямованості, засвоєння не тільки певної системи знань, а й формування необхідних практичних умінь і навичок. Відповідно до вимог часу розвиток здібностей має супроводжуватись прищепленням студентам усвідомлення потреби в неперервній самоосвіті, самовихованні й самовдосконаленні протягом усього активного трудового життя.

Основою компетентності сучасного вчителя та вихователя є їх цілеспрямоване формування на різних щаблях безперервної підготовки педагогічних кадрів, що охоплює:

1) відбір школярів з вираженими здібностями й схильністю до педагогічної діяльності в спеціалізовані педагогічні класи та вищі навчальні заклади I–II рівня акредитації;

2) підготовку школярів з вираженими здібностями й схильністю до педагогічної діяльності до вступу до педагогічних ВНЗ;

3) підготовку студентів у педагогічних ВНЗ;

4) підвищення кваліфікації й перепідготовку вчителів і вихователів у системі післядипломної освіти протягом усієї педагогічної діяльності, у тому числі дистанційним способом;

5) постійну методичну підтримку педагогів та їхню самоосвіту.

Аналізуючи сучасну наукову й методичну літературу з проблем освіти (Г. Альтшуллер, І. Бех, Я. Пономарьов, К. Роджерс, В. Чудновський, В. Шадриков, М. Ярошевський), не можна не помітити, що проблема виховання творчого спеціаліста стає більш актуальною. Одна з особливостей підготовки вихователя полягає в тому, що майбутні педагоги, які мають працювати в дошкільних закладах, перебувають в умовах, що постійно змінюються [6, с. 43]. Як не дивно, але творчість та самостійність наша система освіти тривалий час ігнорувала: всі студенти вивчали одні й ті самі предмети за однаковими програмами, підручниками, була відсутня інтеграція, диференціація навчання залежно від нахилів та здібностей, та й самі методи об'єктивного дослідження рівня обдарованості, інтелекту, особливостей пам'яті, мислення, уяви студентів усіляко приховувалися.

Мета статті – показати на прикладі освітньої діяльності кафедри теорії та методики дошкільної освіти Харківського гуманітарно-педагогічного інституту, як проводиться робота з адаптації системи освіти до Болонського процесу.

Запровадження Болонських ініціатив в інституті, а конкретніше – на кафедрі теорії та методики дошкільної освіти і музичного виховання, здійснюється згідно з наказами Міністерства освіти і науки України № 48 від 23 січня 2004 р., № 49 від 23 січня 2004 р., № 812 від 20 жовтня 2004 р., № 414 від 21 травня 2004 р., для реалізації яких було вжито ряд заходів з упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). На сьогодні вже розроблено робочі навчальні плани з урахуванням вимог КМСОНП, підготовлено методичне забезпечення, видано низку навчально-методичних матеріалів з КМСОНП. Для викладачів та студентів постійно проводяться науково-методичні семінари різних рівнів, присвячені висвітленню ідей Болонського процесу та впровадженню їх в освітній процес факультету. Тільки в цьому навчальному році на кафедрі теорії та методики дошкільної освіти було проведено семінари з тем “Підвищення якості навчальних результатів засобами удосконалення форм та методів навчання за вимогами Болонської конвенції”, “Підвищення якості навчальних результатів засобами удосконалення оцінювання знань учнів за вимогами КМСОНП”, а також круглий стіл “Безперервність освіти як шлях оновлення освітньої системи. Засоби оновлення системи дошкільного виховання”.

Як же здійснюється освітня робота в контексті європейських вимог і за кредитно-модульною технологією на кафедрі теорії та методики дошкільної освіти?

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу підготовки фахівців за кредитно-модульною системою, розробленим у Харківському гуманітарно-педагогічному інституті [4, с. 10–11], кожен студент факультету дошкільної освіти та музичного виховання на початку нового навчального року отримує індивідуальний навчальний план, який має бути його робочим документом. При складанні цього плану неможливо обійтись без допомоги випускової кафедри. Викладачі кафедри дошкільної освіти й музичного виховання допомагають студентам формувати індивідуальну освітню траєкторію, особливо після закінчення підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст і бакалавр. Індивідуальні плани спеціалістів свідчать про наявність гнучких освітніх траєкторій навчання, і саме випускова кафедра допомагає в їх формуванні.

Індивідуальний навчальний план студента має включати нормативні та вибіркові залікові кредити, що можуть поєднуватися в певні навчальні дисципліни. Вибіркові дисципліни забезпечують підготовку для виконання вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики [3]. Це дає можливість здійснювати підготовку за спеціалізацією певної спеціальності, сприяє академічній мобільності та якості підготовки майбутніх фахівців.

На кафедрі теорії та методики дошкільної освіти існують і доповнюють один одного два підходи до організації навчального процесу: самостійне навчання і так зване аудиторне навчання, тобто з обов’язковим прослуховуванням лекційного курсу, відвідуванням практичних, семінарських, лабораторних занять тощо.

Якщо студент переходить на індивідуальну форму навчання, то він усвідомлює, що повинен повністю самостійно засвоїти навчальні курси й дисципліни, працюючи індивідуально. Перевагою такого виду навчання, на наш погляд, є те, що, виходячи зі своїх інтелектуальних здібностей, вони витрачатимуть різну кількість часу як на засвоєння нового матеріалу, так і на вивчення окремих дисциплін. Треба звернути увагу на те, що цей вид навчання потребує в значно більшому обсязі розробки та використання критеріїв і механізмів для самоконтролю знань, систем тестування, забезпечення якості освіти. Необхідно мати якісно підготовлені методичні матеріали, в тому числі й електронні підручники, електронні методичні вказівки з різних видів занять, а також широко розвинену систему педагогічного консультування та керівництва.

Як свідчить досвід втілення цієї форми організації навчального процесу, результативність різних форм самостійного здобуття освіти значно зростає від використання інформаційних технологій, наприклад, мультимедійних посібників, дидактичних засобів нового покоління. Значне збільшення ролі самостійної роботи в навчальному процесі передбачає зміщення акценту в бік методичної роботи. Для самостійного вивчення навчальних курсів і дисциплін відповідно до складених планів викладачі кафедри теорії та методики дошкільної освіти багато часу приділяють розробці навчально-методичних матеріалів, організації контролю за результатами навчання. Студенти лише самостійно засвоюють визначений освітньо-професійними програмами зміст.

Іншою формою навчання на факультеті є традиційне аудиторне навчання студента під керівництвом викладачів, які, використовуючи різні прийоми, методи й засоби, організовують сприймання, осмислення, запам'ятовування та застосування знань, зберігають структурно-логічну послідовність вивчення дисциплін, відстежують взаємозв'язки між предметами, а також упроваджують різні форми мотивації й контролю за результатами навчання. Аналізуючи ці дві форми навчання, можна побачити, що аудиторний вид навчання є продуктивнішим, тобто за одиницю часу студенти засвоюватимуть більше елементів знань (завдяки допомозі викладача в аудиторії). Проте студент, який навчатиметься тільки самостійно, матиме ряд переваг, а саме: набуття функцій самостійного здобуття знань; пошук раціональних форм запам'ятовування навчального матеріалу; розвиток вольових зусиль, навичок самоконтролю; оволодіння методикою побудови структурної схеми навчального предмета, лаконічного конспектування тощо.

Суперечність між виключно самостійним способом здобуття знань і засвоєнням їх під керівництвом викладача вирішує нова освітня парадигма, а саме: кредитно-модульна система, яка поєднує навчання з педагогом із самостійною навчальною працею студента. Перевагами цієї системи є також можливість не тільки враховувати навчальне навантаження, а й накопичувати всі досягнення студента (участь у наукових конференціях, олімпіадах тощо).

Метою викладачів кафедри є професійна готовність вихователя до роботи з дітьми дошкільного віку. Результат особистісно орієнтованої дошкільної освіти – це особистість дитини з розвиненим почуттям гідності, самоповаги, розумінням основних цінностей, людських відносин.

Викладачі випускової кафедри зупиняють увагу майбутніх фахівців на тому, що для вихователя важливо вміти орієнтуватися в зміні системи дитячих цінностей, щоб згідно з ними застосовувати адекватні методи виховання, бо розкрити інтелект і здібності дитини здатний тільки вихователь, який має високий професіоналізм і творчу майстерність.

Тому для формування професійної компетентності майбутніх вихователів на факультеті запроваджено нові навчальні курси: “Методика раннього навчання читання”, “Дошкільна лінгводидактика”, програма педагогічної практики “Інноваційні технології в дошкільній освіті”, семінар-практикум “Використання нетрадиційної техніки малювання в роботі з дошкільнятами”, “Інтерактивні методи навчання та виховання дошкільників за технологією М. Монтесорі”.

Не останню роль в організації навчального процесу за вимогами кредитно-модульної системи відіграє застосування комп’ютерних технологій. Кафедрами факультету була проведена велика робота зі створення електронних навчально-методичних матеріалів, які включають курс лекцій, навчальні посібники, методичні вказівки та систему тестування пройденого матеріалу. До перероблених за вимогами КМСОНП навчальних планів включено такі дисципліни: “Інформатика і комп’ютерна техніка”, “Технічні засоби навчання”, “Нові інформаційні технології в освіті”, “Основи комп’ютерної графіки”, “Інноваційні підходи до викладання іноземної мови”.

Висновки. На факультеті дошкільної освіти й музичного виховання майбутній вихователь проходить своєрідний творчий процес професійного самоствердження. Студенти, розвиваючи та реалізуючи свої цілі з приводу здобуття професійних знань, здійснюють індивідуальний, пошуково-дослідницький процес завдяки кредитно-модульній технології, що є доказом практичної реалізації творчої ініціативи в професійному спрямуванні, оскільки творчі здібності, творча ініціатива, активність та індивідуальна відповідальність є складовими у професійному спрямуванні майбутнього вихователя.

Майбутній фахівець – педагог – який пройшов усі вищезазначені етапи становлення: самостійно може використовувати набуті знання й уміння в нових ситуаціях; передбачати вирішення нових проблем у знайомій ситуації; компетентно підійти до вирішення цих проблем – є компетентним студентом, досконалим у майбутньому педагогом.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / гол. ред. Н.О. Андрусич, ред. Н.Ф. Сідаш. – К. : Вид-во ДВПП Міннауки України, 1999.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / [упор.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінка В.В., Бабин І.І.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003.
3. МОН України “Про особливості напрямів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра”. – К., 2007.
4. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за кредитно-модульною системою: відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України. – Харків : Харківський гуманітарно-педагогічний інститут, 2007.
5. Шлях освіти. Нові джерела. П. Сікорський, 2004. – С. 29–34.
6. Якиманская И. Психолого-педагогические проблемы обучения / И. Якиманская и др. // Сов. педагогика. – 1991. – № 4.